

УДК 343.35:328.185:316.422

О. Л. Макаренко
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри історії і теорії держави та права,
заступник декана з міжнародної діяльності
юридичного факультету
Запорізького національного університету

АНТИКОРУПЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ ВПЛИВУ НАРОДУ НА ПАРЛАМЕНТ

Постановка проблеми. Парламент перетворює соціальні правила в правові норми. Його правові акти (законодавчі акти та інші) стають основою для правотворчої роботи всіх інших органів публічної влади. Важливими в його діяльності залишаються також представницька, легітимізаційна, ідеологічна, фінансово-бюджетна, контрольна та інші функції. Виконання цих функцій визначає соціальну роль парламенту, його коефіцієнт детермінації соціального розвитку на основі перманентного і повсюдного забезпечення загальнолюдських цінностей. У конституційно-правовій аксіосфері та політичних практиках історично усталеною стала верховність влади парламенту, уповноважених народом парламентарів у визначенні обсягу конституційних прав громадян та обсягів публічних повноважень уряду [1, с. 314] та судів. Відповідно у кореляційному зв'язку такий розвиток перебуває з ефективною роботою парламенту – якісним, професійним, узгодженим виконанням покладених на парламент повноважень, заснованих на захисті інтересів усіх соціальних груп [2, с. 105], відповідно до сучасних умов і тенденцій цивілізаційного розвитку, як на глобальному, так і на глокальному рівнях. Хоча йому об'єктивно протистоїть масштабна корупція й нестача доброчесності, як серед членів парламенту, так й серед екстернальних (від лат. *externus* – зовнішній; англ. *externality*) осіб та груп впливу на них. Водночас найкращим бар'єром для корупції є добре працюючий парламент, який забезпечує прозорість і звітність. Національний парламент, інститут громадських представників, служить основою демократичного суспільства. Уособлюючи вищу політичну владу в країні і контролюючи інстанцію, парламент бореться з корупцією за допомогою чіткого і справедливого законодавства, включаючи ефективний державний контроль. Перед національними парламентами стоїть першочергове завдання модернізувати і спростувати правила й адміністративні процедури, виражені у законах, і перевіряти відповідність між різними нормативними документами з метою усунення мотивів для корупції. Вони покликані розробляти й ухвалювати законодавство для відповідних санкцій проти тих, хто залучений в корупцію, і

вдосконалити механізм контролю [3, с. 15]. Однак наразі в Україні парламент поряд з судами, правоохоронними органами та іншими структурами публічної адміністрації залишається найкорумпованішою сферою [4, с. 167]; реальна корупція в нашій країні починається з парламенту («люди платять до 5 млн доларів, щоб стати народним депутатом для чого? Щоб отримувати 15-20 тисяч гривень зарплати? Ні! Для політичної корупції і призначення чиновників» [5]; поширене хабарництво, в результаті якого некомпетентні (некваліфіковані) громадяни з волі парламенту і/або регіональних представницьких органів влади з легкістю обіймають високі посади в державі [6, с. 167]. На цьому часто наголошується під час публічних виступів та у науковій літературі.

Мета статті – розкрити антикорупційну спрямованість трансформації публічно-правових інститутів впливу народу на парламент.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретична актуальність роботи виявляється у підвищеній увазі вчених до вищевказаної проблематики. Предметом дослідження С. К. Бостана, С. Д. Тихомирова, А. І. Погорелової, М. І. Козюбри, Т. О. Коломовець, О. Д. Тихомирова, В. М. Шаповала та багатьох інших вітчизняних вчених стали питання форми держави; принципів, тенденцій розвитку, напрямів вдосконалення, конституційної реформи; Н. В. Кудерської – парламентської демократії; та ін. Вчені зі США, Португальської Республіки та інших Західних країн, а саме: П. Кеннеді, М. Раш, Дж. С. Розас, М. Ріль, Ж. М. де Агуар і Сільва, М. Уїлер-Бут присвятили свої праці загальнотеоретичним й методологічним питанням права, у т. ч. ролі парламенту у його творенні і застосуванні, К. Блідук, Д. Олівер, Г. Дрюрі – автономії й підзвітності парламенту, відповідальності членів парламенту, юридичних консультацій для парламенту, процедурам парламентського контролю із забезпечення прав людини; Дж. Блондель, Р. Кац, Р. Сіннотт, П. Свенссон, Б. Весселс – загальній теорії правових відносин між населенням та Європейським парламентом, національними парламентами та європейською інтеграцією; П. Ліч, А. Дональд – взаємозв'язку діяльності парламенту та прав лю-

дини: на прикладі України, Румунії, Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії (далі – Великобританія), Королівства Нідерландів, Федеративної Республіки Німеччині (далі – ФРН); А. Кнапп, Ю. Мені – виборам, партійній системі, політичній динаміці регіоналізації та іншим питання публічної влади у Великобританії, Французькій Республіці, Італійській Республіці, ФРН, Королівстві Іспанії, ЄС; та ін. Науковці з РФ та інших країн також дослідили питання функцій, моделей та інших питань теорії парламентаризму (В. М. Ліпужіна, В. В. Маклаков, А. О. Мішин, І. М. Рязанцев, О. Л. Сисолятіна, В. Є. Чіркін); загальнотеоретичне дослідження інституту парламентаризму в системі взаємовідносин держави і суспільства (В. В. Крамський); поняття «ефективність» та його критерії в діяльності парламенту; кваліфікаційні вимоги до депутатів (О. С. Литвинова, А. Д. Сальніков); парламент Швеції (М. О. Могунова); парламентаризм Ізраїлю (В. П. Воробйов, І. О. Чайко); політичні процеси законотворення (К. М. Шульман) та ін.

Основний зміст роботи. Багато робіт про різні аспекти парламентаризму, роботи парламенту, демократії, механізму та апарату публічної влади змістовно описові, де формулюються поняття, перераховуються різні думки, факти, створюються діаграми, таблиці, статистичні та інші дані. Водночас когнітивна цінність таких робіт обмежена, вона не сягає рівнів пропозиції дієвих варіантів вирішення наявних проблем та визначення тенденцій розвитку досліджуваних феноменів, зокрема з протидії корупції, що надалі ефективно виявляють себе як на етапах антикорупційного нормопроекування, так й у практиках правозастосування цих норм. Наприклад, у Греції з 2013 р. до основних напрямків Національного стратегічного плану дій по боротьбі з корупцією було внесено заходи з ухвалення кодексу поведінки для членів парламенту і збільшення складу контрольно-ревізійної комісії, яка здійснює перевірку фактів подачі декларацій про майно і доходи, а також проведення кампаній з підвищення інформованості громадськості в області боротьби з корупцією та вжиття заходів щодо підвищення транспарентності та посилення підзвітності органів державної влади. У Румунії антикорупційне реформування парламенту, який ретельно стежить за забезпеченням прозорості та підзвітності діяльності державних структур, передбачало прийняття Кодексу поведінки для парламентаріїв і внесення змін і доповнень до Закону «Про статус депутатів і сенаторів», що спрямовані на створення парламентської дисципліни, прозорості роботи, декларування власності, елімінацію конфлікту інтересів, розширення знань, необхідних для ефективного здійснення депутатських повноважень. Ця робота проводилася двома коміте-

тами парламенту з правових питань і Об'єднаним комітетом по статусу депутатів і сенаторів з урахуванням зауважень парламенту ЄС та інших європейських інститутів, за участі представників громадянського суспільства Румунії [3, с. 9-10]. Водночас обидві країни займають відповідно 67 і 61 місце в індексі сприйняття корупції 2018 р.

Відкликання депутатів, вплив на них через масові виступи громадян та інші форми контролю над членами парламенту складають зміст юридично прийнятних способів стимулювання доброчесності у парламенті, його належної роботи в інтересах суспільства. Юридично розроблений механізм протидії корумпованості та зумовленої нею депутатської неефективності – це пряме народовладдя. При цьому практична значущість референдуму не абсолютна, оскільки традиційними проблемами на референдумах стають: а) некомпетентність громадян в питаннях, з приводу яких вони висловлюють свою волю і думку; б) легка маніпульованість свідомістю пересічних громадян з питань референдуму; в) висока вартість його організації і проведення, в силу не пристосованості у багатьох сучасних країн технічних можливостей нейтралізації цього фактору за рахунок використання ресурсів інтернету і спеціального програмного забезпечення, наприклад, електронна пошта, соціальні мережі у всесвітній павутині Інтернету («СМС» Computer Mediated Communication Systems) одні з найважливіших технологій спілкування [7, с. 125] сучасного суспільства. Утім, як влучно підкреслив Ш. Монтеск'є, що при всіх перевагах теоретичної конструкції, відповідно до якої влада належить народу, її практичне втілення як в великих, так і в малих державах пов'язане з непереборними труднощами, тому «необхідно, щоб народ робив за допомогою своїх представників все, чого він не може робити сам» [8, с. 292-293].

Окрім референдуму конструктивний діалог громадян (їх груп) з парламентом, рівно як й з іншим органом публічної влади, спрямований на прийняття неупереджених, доброчесних й раціонально/духовно зважених рішень для управління країною, відбувається через конституційний краудсорсинг (crowdsourcing constitutional). Це спосіб прийняття публічно-владних рішень за допомогою механізмів, закріплених у конституції та інших законах за посередництва Інтернету та інших інформаційних систем (у тому числі інтерактивних) для вирішення проблем прав людини, структури державного механізму та виконання державою своїх функцій, що використовується громадянами та державою. Серед позитивних рис конституційного краудсорсингу виокремлюємо здатність масово поєднувати громадян, отримувати правові позиції та інші їхні думки, вираз відношення до підходів і змістовного наповнення варіантів вирішення соціальних проблем.

Він уможливорює збереження й поширення величезної кількості інформації, елімінує проблему обмеженого спектру впливу громадян, їхньої неохопленості під час всенародного волевиявлення. Головним чином, завдяки цій спроможності ця конституційна система містить відносно відкриті для громадян ресурси за показниками змістовного наповнення, розповсюдження інформації та контролю змісту з боку держави, і ця особливість долає проблеми як дистанціювання громадян від політичної арени, так й обмеження їхньої вільної участі і свободи дій у політичному житті власної країни. Перевагами цього інституту впливу народу на парламент вважаємо наступні риси: 1) оперативність – передача/ публікування та прийняття повідомлень від громадян відбувається своєчасно й без затримки, яка могла б нівелювати актуальність та ефективність реагування населення на події й впливу на них. На відміну від традиційних інститутів прямої демократії (референдумів та виборів органів публічної влади), невід’ємним атрибутом яких стає розтягненість у часі, а, відповідно й вразливість, як з боку внутрішніх, так й серед зовнішніх ворогів, які, для прикладу, потребують часу для впровадження інструментів інформаційної, телекомунікаційної та інших видів гібридної війни, цифровий конституційний краудсорсинг таких проблем навіть потенційно не має, оскільки його процедури виключно стиснені у часі й швидко дають публічній владі народний мандат для ухвалення важливих для суспільних інтересів рішень; 2) інструментарій (інформаційні інтерактивні та інші системи комунікації тощо) краудсорсингу дозволяє зробити публічну політику більш доступною для громадян, розширити їхні знання та знаходити істину або принаймні краще розуміння соціальних питань, що, в свою чергу, дозволяє конструктивно критично обговорювати їх, робити раціональний вибір й визначати важливість громадянського впливу на рішення парламенту, його законодавчу, зовнішньополітичну та інші види діяльності. Надання інформації є демократичною метою само по собі, і формати, доступні через комп’ютери, можуть бути більш привабливими для втягнення більшої кількості громадян до вірного вирішення проблем нації, перетворення публічної політики на доступний громадянам формування у них націєутворюючих життєздатних правових установок і переконань як результату виключно свідомої діяльності культурної еліти, яка, розглядаючи себе виразником духовних інтересів усіх прошарків населення, на основі переробки історично сформованих елементів етнокультури формує такі ідеали, цінності та стандарти, які, з одного боку, через упізнаваність сприятимуть культурній гомогенізації національної спільноти, а з іншого – відповідатимуть основним стандартам соціокультурного розвитку

(національної культури) [9, с. 133-134]; 3) конституційно унормований інститут краудсорсингу на загальнодержавному чи місцевих рівнях – це спосіб легітимного впливу через електронні обчислювальні пристрої (персональний комп’ютер, стільниковий сенсорний телефон чи інший засіб, що має відповідне програмне забезпечення) на парламент, що зручний для громадян, більшість яких об’єктивно від природи індиферентна і/або вкрай нерозбірлива до політичної соціальної активності у класичних формах демократії – виборів, мітингів, зборів та ін.; 4) інтерактивність – здатність населення впливати на парламентаріїв адресно й доцільно, підбираючи дії, слова, інтонації і формулювання, для того щоб одержати потрібну реакцію, відповідь, рішення (communicators), а також передавати свою творчу енергію для творення публічної політики, її структурно-поступального, змістовного та ідеологічного наповнення, наступництва у поколіннях, у т. ч. тих, які, будучи частиною нації, виїхали за межі рідної країни з економічних, політичних чи інших причин. Он-лайн дискусії дозволяють оперативно верифікувати рішення парламенту на предмет їхньої вірності і/або актуальності для громадян, у т. ч. через отримання конструктивної, виразно й достатньо детально обґрунтованої критики; 5) рівноправність – розширення можливостей для більшої кількості громадян, ніж усталені форми демократичної участі у формуванні та політиці парламенту, адже ціна часу й інших ресурсів на участь в ухваленні законів й інших публічно-владних рішень мінімальна [7, с. 130-132]. Отже, потенціал конституційно унормованого інституту впливу громадян на рішення й добросовісність парламенту через інструменти краудсорсингу великий, здатний надати конструктивної динаміки соціальному розвитку, будучи елементом його відкритості та елімінації корупції, зокрема у публічно-правовій системі нації.

Поряд з референдумом та інноваційними варіантами волевиявлення народу, процедура виборів членів парламенту є ключовим фактором забезпечення його подальшої успішної роботи. В умовах демократичної атмосфери, звичайно, кожен компонент демосу – громадянин – повинен бути членом «демократії» й політичної спільноти [10, с. 507]. Теоретично виборці можуть вибрати найздібніших до соціального розвитку представників нації серед юристів, підприємців, менеджерів, істориків, математиків і представників інших професій. Добросовісність й компетентність (наукові знання, досвід, психологічна готовність та ін.) депутатів повинні стати за підсумками виборів і роботи парламенту умовою для перманентного пошуку, формулювання і прийняття рішень з розвитку суспільства. На практиці ця модель реалізовується далеко не повністю. Факти з життя

різних націй доводять марність спроб населення вибрати депутатів, здатних забезпечити прогрес, елементувати або істотно знизити негативні наслідки соціальних криз, наприклад: а) тероризму в таких високорозвинених країнах як США (наприклад, 11.09.2001), Франція (наприклад, 13.12.2015), Іспанія (11.03.2004), Великобританія (07.07.2005), Україна (з лютого 2014 р. – дотепер в Криму, окремих районах Сходу країни); б) голоду - в окремих країнах Африки, Азії, Карибського басейну; в) світових фінансових криз 1998, 2007-2008 років; г) розвитку терористичних організацій - «ДНР», «ЛНР», «ІдІл», «Аль-Каїда», «Боко хорів» і т.п. Своєчасної й достатньої (за обсягом ресурсів, змістом тощо) протидії цим кризам з боку парламенту не відбулось. Причина цього у безконтрольності з боку населення як формування з числа максимально добросовісних й компетентних, так й роботи парламенту. Вочевидь вибори недостатній інструмент для взаємодії населення і парламенту в умовах побудови суспільства, яке відкрите для перманентного розвитку. Щонайменш інститут парламентських виборів повинен ґрунтовно підживлюватись роботою розгалуженої системи конституційного краудсорсингу й можливістю відкликання громадянами мандату довіри у тих парламентарів, які діють на шкоду загальнолюдським цінностям і розвитку нації, мають низьку ефективність конструктивної участі у парламентській роботі або взагалі спорадично працюють у парламенті. Таке відкликання юридично доцільно зафіксувати на рівні конституції, наприклад, для тих парламентарів, хто займається професійною діяльністю менше, ніж 60% робочого часу; а кожного року відкликати мандат у 10% народних депутатів, чия участь у роботі парламенту виявилася найнижчою, а на їхнє місце обирати нових, таким чином здійснюючи щорічну ротацію й додаючи парламентській роботі більшої якості, конструктивної енергії та ефективності, у підсумку.

Вдосконалення законодавства про вибори парламентарів, рівно як і депутатів місцевих рад, що спрямоване на повсюдне утвердження у парламенті добросовісності й компетентності передбачає врахування наступної політико-правової закономірності. Відсутність формально-юридичних вимог про високий рівень інтелектуальних, емоційно-чуттєвих, вольових і духовних якостей кандидатів у члени парламенту зумовлює на етапі їхнього висунення в рамках процедур виборів велику пропозицію бажаних пересічного або взагалі низького рівня розвитку, що має, відповідно, наслідки у вигляді корупції та домінування інших низьких мотивів під час роботи у парламенті, що жодним чином не забезпечує соціальний прогрес. Хоча встановлення таких вимог об'єктивно обумовлене високими соціальним

призначенням та місією парламентарів; безпрецедентною складністю завдань, які потребують вирішення внаслідок належного виконання ним їхніх трудових обов'язки; рівнем відповідальності. За п'ятибальною шкалою, в якій «0» балів означає елементарний рівень, а «5» балів - максимально високий, надскладний рівень когнітивних та конструктивно-пасіонарних здібностей людини. Всі критерії для парламентарів відповідають п'ятому балу, яким маркуємо рівень психологічного розвитку не стільки аналізу й оцінки, що в тій чи іншій мірі продуктивні, скільки царину творення, де актуальні генеративні та образні здібності, сплетіння вірогідностей й прагматизму [11, с. 873] складають духовну суть законодавчої роботи. У підсумку юридичної фіксації та дотримання вимог до людських і професійних якостей кандидатів у парламентарі матимемо спочатку істотне зниження можливостей для обрання бездарних людей, а потім й ефективну (якісну і своєчасну) роботу парламенту.

За наявності у законах критеріїв відбору кандидатів у парламентарі за ознаками порядності й професійності до виборчих списків потрапляють громадяни, обрання до парламенту яких будь-якою віковою категорією громадян – від наймолодшого до найстаршого – вже відображатиме їхню справжню волю, довіру, переконання у гідності кандидата, убезпечуючи їхній вибір і мандат довіри від властивих тим чи іншим віковій групі, соціальному прошарку виборців інфантильних, наївних, спрощень та психологічних маніпуляцій, дилетантизму тощо. Наприклад, всі країни регулюють нижню межу вікового цензу. Більшість країн в конституційно-правових нормах закріплює право голосу на виборах в парламент з 18 річного віку, хоча існують випадки обґрунтування надання права голосу на парламентських виборах громадянам віком 16 років [12]. Стверджують, що у такому віці людина здатна зробити всьляко осмислений і зважений вибір. Звісно, це твердження вірне за умови, що виборці мають розвиток не нижче рівня розвитку кандидатів в депутати і/або всіх тих осіб, хто переконує виборців проголосувати за таких кандидатів (політичних технологів і т. п.). У будь-якому випадку нижній віковий ценз у 18 років перетворюється на фікцію, якщо не діє концептуально вищеокреслена та іншого змісту норми права, система яких виключає як обман з боку кандидатів у депутати (партій) на етапі виборчого процесу, так і корупційне чи іншого типу ухилення від виконання волі громадян, після їхнього обрання в парламент. Одночасно верхній рівень вікового цензу для втрати або обмеження права голосу на парламентських виборах не встановлено, хоча старість особи, її вікова фізіологічна вразливість [13] найбільш вагомі фактори, що зумовлюють соціально кон-

формістську поведінку виборця під час голосування [14, с. 109]. Цей чинник негативно впливає на темп та якість обробки інформації, звільнення від стереотипів невдач і обманів (можливо численних і/або значущих для них) минулого, волю до реалізації масштабних і/або композиційно складних проектів соціального розвитку, сміливість й віру у таку можливість взагалі, що пропонуються кандидатами у парламент. Сприйняття навколишньої дійсності більшістю виборців похилого віку, не узгоджується з відповідними показниками сприйняття кандидатів в депутати, їхніх агітаторів, які легко пригнічують залишки зазначених громадян, що може мати наслідком надання ними свого голосу далеко не найздібнішому й порядному кандидату у депутати парламенту. При цьому визначити чіткі підстави обмежень верхнього вікового цензу для виборців складно, рівно як запобігти зловживанням і порушенням виборчих прав та життєвих інтересів громадян, які опиняються за межами тих, хто має право голосу. Наприклад, згідно з Конституціями Федеративної Республіки Бразилії (1988 р.; ст. 14), внесення до виборчих списків і голосування є факультативним для громадян старше 70 років; Республіки Еквадор (2008 р.; ст. 62) – голосування є факультативним для громадян старше 65 років.

Політико-правова практика підтверджує, що формування вибору більшістю людей похилого віку вимагає спеціальних додаткових правил, диференційованого підходу комунікації (без ускладненої модерної термінології, засмічення англіцизмами тощо) з ними, щоб потім вони вкотре не розчарувалися, відчуваючи себе обманутими і покинутими, коли в черговий раз їхні інтереси, цінності не враховані і повага до них серед інших членів суспільства не зростає. Власне мова про такі цінності в програмах соціального розвитку кандидатів в депутати (політичних партій) навіть не йде, тому що вони виключно абстрактні. Наприклад, програми кандидатів в депутати не містять детально вичерпних способів виплати для гідного проживання пенсіонерів коштів чи інших реальних алгоритмів їхнього правового й соціального захисту – пенсії в розмірі, який забезпечить повноцінне харчування, відпочинок тощо; якісного медичного обслуговування і ліків; комфортних житлових умов, одягу; а також поваги з боку всіх інших, особистої недоторканності та інших видів безпеки. На жаль, виборці часто роблять висновки щодо політичних уподобань кандидатів, спостерігаючи тільки за їх членством у політичній партії, трактуючи це як достатню підставу для надання йому мандату на представництво їхніх інтересів у парламенті, ігноруючи водночас зміст думок таких кандидатів, артикульованих як до, так й під час передвиборчої агітації [15, с.132].

Висновки. Референдум, конституційно-правовий краудсорсинг, вибори – основні правові інститути впливу на добросовісність та актуальну для публічних інтересів змістовність рішень парламенту, ефект яких, звісно, підсилюється як діяльністю засобів масової інформації, які інформують громадян про проблеми в роботі парламентарів, так й внаслідок мітингів, зборів, масових виступів громадян, різноманітних форм їхнього вігілантизму. Закони, що стосуються таких інститутів, потребують належних експертиз на предмет логіки, правової функціональності (утвердження верховенства права), філологічної витриманості (якості, лаконічності, чіткості/формалізованості норм, зрозумілості, однозначності) та добросовісності, зокрема, вибори до парламенту повинні забезпечувати обрання найздібніших представників нації за критеріями порядності й професійності, максимально враховуючи специфічні риси усіх категорій виборців; інститути референдуму й конституційного краудсорсингу – ухвалення належних рішень діючим парламентом, що враховують найкращі думки населення й забезпечують динамічний соціальний прогрес.

Метою пильності громадян стає забезпечення якісного правового поля, що створюється зусиллями парламенту в результаті законотворчої діяльності, обрання членів уряду, підзаконні акти яких деталізують концептуально заданий у законах алгоритм дій для всіх суб'єктів права. Предметно важливим для публічних інтересів напрямом впливу громадян на парламент через зазначені інститути стає також контроль за справедливим та рівним розподілом накопичених суспільством фінансових ресурсів у публічних бюджетах, як під час планування розподілу коштів, видатків на різні цілі, так впродовж їхнього використання, забезпечення кукібності останнього. Ці інститути покликані виключити такий характерний для парламенту вид недобросовісності як політична корупція – диспропорції публічного фінансування на користь політично лояльних парламентаріїв та інших суб'єктів; лобювання приватних інтересів всупереч інтересам суспільства чи окремих територіальних громад; тощо. При цьому максимально конструктивна ефективність взаємодії парламенту з населенням обумовлена композицією використання класичних форм (виборів, референдуму, мітингів тощо) з інноваційними конституційно-правовими формами (краудсорсинг та його варіації), застосування яких у реальному житті вимагає правових механізмів підвищення рівня правової культури у пересічних громадян, формуванню у них більш зважених і конкретних очікувань від добросовісної роботи парламенту, уявлень про відповідальність за розвиток країни всіх гілок влади і власної участі в ньому.

У будь-якому випадку в законодавстві повинна знайти відображення система тих інститутів, які виключатимуть корупційні деструкції і допоможуть забезпечити баланс між сприйняттям форми і змісту, як парламенту, так і інших органів публічної влади. Вирішення цієї проблеми позитивно вплине на соціальну активність громадян, допоможе їм коригувати свої очікування і дії, а в підсумку підвищить довіру до публічної влади, відкриє можливості для її конструктивного спілкування з народом. Подальшим напрямком досліджень стануть внутрішні правила ефективної роботи парламенту.

Література

1. Ip E. C. The High Court of the People: Popular Constitutionalism in Hong Kong under Chinese Sovereignty. *Law & Policy*. 2014. Vol. 36. # 3. P. 314–338.
2. Литвинова О. С. Понятие «эффективность» и его критерии в парламентской деятельности. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. 2013. № 5. Ч. 2. С. 101–107.
3. Роль парламентов государств-членов ЧЭС в укреплении правовой основы противодействия коррупции: доклад GA46/LC46/REP/15/r на 46-му Пленарному Засіданні Генеральної Асамблеї ПАЧЕС. 26.11.2015. URL: <http://www.pabsec.org/depo/documents/reports-and-recommendations/ru-rep-lybo2529so.pdf>.
4. Саїнчин О. С. Аспекти протидії корупції в Україні та деяких країнах Європи. Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: зб. тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. 31.03.2017 р. Харків: ХНУВС, 2017. С.167-169.
5. Екс-депутат Насіров: Уся корупція в країні починається з парламенту. 21.03.2019. URL: https://zik.ua/news/2019/03/21/eksdeputat_nasirov_usya_koruptsiya_v_kraini_pochynaietsya_z_parlamentu_1534453.
6. Шкурюпат О. В. Антикорупційна політика у сфері земельних відносин: історико-теоретичний аналіз: дис. ... канд. наук з держ. управ.: спец. 25.00.01. К., 2018. 240 с.
7. Akdeniz Y., Walker C., Wall D. The internet, Law and society. Harlow: Longman, 2000. 388 p.
8. Монтескье Ш. Л. Избранные произведения / общ. ред., вступ. статья М. П. Баскина. М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1955. 799 с.
9. Абдрахманова О. В. Націєтворчі та культуротворчі чинники української культури кін. XIX – поч. XX ст. в контексті модерного історико-філософського дискурсу: дис. ... канд. наук з держ. управ.: спец. 09.00.05. К., 2018. 210 с.
10. Lobeira P. C. J. EU Citizenship and Political Identity: The Demos and Telos Problems. *European Law Journal*. 2012. Vol. 18. # 4. P. 504–517.
11. Franklin K. Sim city: Teaching "Thinking Like a Lawyer" in Simulation-Based Clinical Courses. *New York law school law review*. 2009. Vol. 53. P. 861-875.
12. Wagner M., Johann D., Kritzinger S. Voting at 16: Turnout and the quality of vote choice. *Electoral Studies*. 2012. Vol. 31. P. 372–383.
13. Барська В. Дві людини померли на виборчих дільницях. 25.10.2015. URL: <http://www.slk.kh.ua/www.slk.kh.ua/news/politika/dvi-lyudini-pomerli-na-viborchikh-dilnitsyakh-.html>
14. Goerres A. Why are Older People More Likely to Vote? The Impact of Ageing on Electoral Turnout in Europe. *The British Journal of Politics & International Relations*. 2007. Vol. 9. P. 90–121.
15. Laver M. Legislatures and Parliaments in Comparative Context / Chapter 7 in *The oxford handbook of political economy*, edited by B. R. Weingast, D. A. Wittman. Oxford : Oxford University Press, 2006. P. 121–140 (1094).

Анотація

Макаренков О. Л. Антикорупційна спрямованість трансформації публічно-правових інститутів впливу народу на парламент. – Стаття.

У статті досліджено антикорупційні трансформації публічно-правових інститутів впливу народу на парламент. Визначено, що референдум, конституційно-правовий краудсорсинг і вибори являють собою основні правові інститути впливу на доброчесність та актуальну для публічних інтересів змістовність рішень парламенту, ефект яких, звісно, підсилюється як діяльністю засобів масової інформації, які інформують громадян про проблеми в роботі парламентарів, так й внаслідок мітингів, зборів, масових виступів громадян, різноманітних форм їхнього вігілантизму. Метою пильності громадян стає забезпечення якісного правового поля, що створюється зусиллями парламенту в результаті законотворчої діяльності, обрання членів уряду. Предметно важливим для публічних інтересів напрямом впливу громадян на парламент через зазначені інститути стає також контроль за справедливим та рівним розподілом ресурсів у публічних бюджетах, їхнього планування розподілу, забезпечення кулібності використання. Підсумовано, що закони, що стосуються досліджених інститутів, потребують належних експертиз на предмет логіки, правової функціональності, філологічної витриманості та доброчесності, зокрема, вибори до парламенту повинні забезпечувати обрання найздібніших представників нації за критеріями порядності й професійності, максимально враховуючи специфічні риси усіх категорій виборців; інститути референдуму й краудсорсингу покликані сприяти ухваленню належних рішень діючим парламентом, що забезпечують динамічний соціальний прогрес.

Ключові слова: вибори, доброчесність, законодавство, компетентність, конституційний краудсорсинг, парламент, публічні інтереси, референдум.

Аннотация

Макаренков А. Л. Антикоррупционная направленность трансформации публично-правовых институтов влияния народа на парламент. – Статья.

В статье исследованы антикоррупционные трансформации публично-правовых институтов влияния народа на парламент. Определено, что референдум, конституционно-правовой краудсорсинг и выборы представляют собой основные правовые институты влияния на добродетельность и актуальную для публичных интересов содержательность решений парламента, эффект которых, конечно, усиливается как деятельностью средств массовой информации, которые информируют граждан о проблемах в работе парламентариев, так и в результате митингов, собраний, массовых выступлений граждан, различных форм вигілантизма. Целью бдительности граждан становится обеспечение качественного правового поля, создаваемого усилиями парламента в результате законотворческой деятельности, избрания членов правительства. Предметно важным для публичных интересов направ-

лением влияния граждан на парламент через указанные институты становится также контроль за справедливым и равным распределением финансовых ресурсов в публичных бюджетах, при планировании их распределения, рачительности использования. Подытожено, что законы, касающиеся исследованных институтов, потребует надлежащих экспертиз на предмет логики, правовой функциональности, филологической выдержанности и добродетели, в частности, выборы в парламент должны обеспечивать избрание способных представителей нации по критериям порядочности и профессионализма, максимально учитывая специфические черты всех категорий избирателей; институты референдума и конституционного краудсорсинга призваны способствовать принятию надлежащих решений действующим парламентом, обеспечивая динамический социальный прогресс.

Ключевые слова: выборы, добродетель, законодательство, компетентность, конституционный краудсорсинг, парламент, публичные интересы, референдум.

Summary

Makarenkov O. L. Anti-corruption orientation of public-law institutions transformation of the people influence on the parliament. – Article.

The article reveals the anti-corruption transformations of public-law institutions of the people influence on the parliament. Referendum, constitutional legal crowdsourcing, elections are the main legal institutions influencing the integrity of parliament. They are intended to facilitate the adoption by parliament of relevant public interests and substantive decisions. The effect of these institutions, of course, is exacerbated by the activities of the media, which inform citizens about problems in the work of parliamentarians. It is also facilitated by rallies, meetings, mass speeches by citizens, various forms of vigilantism. Laws regarding such institutions require proper expertise in the fields of logic, legal functionality, philological endurance and integrity. Parliamentary elections should ensure that the most capable representatives of the nation are elected on the basis of honesty and professionalism. It is also important to take into account the specific features of all categories of voters. The institutions of referendum and constitutional crowdsourcing

are designed to guarantee the adoption of appropriate decisions by the incumbent parliament, taking into account the best opinions of the population and ensuring dynamic social progress.

The purpose of vigilance of citizens is to ensure a high-quality legal framework created by the efforts of parliament as a result of legislative activity and the election of members of government whose by-laws detail the conceptually defined algorithm of action for all subjects of law. The direction of influence of citizens on the parliament through these institutions is also of major importance for public interests, as well as control over the equitable and equal distribution of financial resources accumulated by society in public budgets. This is important both when planning the allocation of funds, spending on different purposes, and during their use, ensuring that the latter is coherent. Such institutions are intended to exclude the kind of dishonesty inherent in parliament, namely: political corruption, imbalances of public funding in favor of politically loyal parliamentarians and other actors; lobbying of private interests against the interests of society or individual territorial communities; etc. At the same time, the most constructive effectiveness of parliamentary interaction with the population is conditioned by the composition of the use of classical forms (elections, referendum etc.) with innovative constitutional legal forms (crowdsourcing and its variations). Their application in real life requires legal mechanisms to increase the level of legal culture among ordinary citizens, to form in them more balanced and concrete expectations of the virtuous work of parliament, ideas about responsibility for the development of the country of all branches of government and their own participation in it. It is summarized that in any case the legislation should reflect the system of those institutions that will eliminate corruption and help to balance the perception of form and content of both parliament and other public authorities. Solving this problem will positively affect the social activity of citizens, help them to adjust their expectations and actions, and ultimately increase the trust in public authorities, open opportunities for its constructive communication with the people.

Key words: elections, integrity, legislation, jurisdiction, constitutional crowdsourcing, parliament, public interest, referendum.